

İngiltere'nin son günlerde hâdis olan "siyah grevler"i ~~görüldüğü~~ münasebe-
tiyle Köprülü zade Mehmet Fuat bey "Beşeriyetin istikbalini kaplayan bu muzlim
bulutlar karşısında, artık uçurumun kenarına gelmiş olduğumuzu" itiraf ediyor.

Celâl Nuri bey ise âfak-ı istikbaldeki bu bulutları "saltanat-ı istikbal ve
istikbal-i saltanat"ın meşaim nirânı addediyor. Köprülü zadeye göre hudud-u ehem-
miyetleri ihtiyatsız ~~halk~~ halklarla tevsi edilen amele sınıfının.. ekseriyetin fikir ve
hakkümü zekâ üzerine ~~taahhüt~~ insanlığın behimiyete en çok yaklaştığını bir ân-ı meş'umde
tecelli edecek; Celâl Nuri bey ise, bu an-ı mev'udda adalet-i içtimainin hudüs ve
tekvinine kani görünüyor: Bugün teşkilât ve tensikatını yoluna koymuş ~~halk~~
olan sosyalistler -o amele, o ekseriyet- mevki-i iktidara gelince, beyneldüvel
iğfal, entrika siyaseti, emperyalizm ve müstamerat fecayii nihayet bulacak, mili-
tarizm ve sermayedaran hükümeti sed olunacak .. ve ihtimal ki Saint-Simon'un hayal
ettiği manzume-i içtimaiye: askerler ve rahipler dünyası yerine sanatlar ve ilim
dünyası kaim olacaktır.

Celâl Nuri beyin "Sosyalizmin ne lehinde, ne aleyhinde" bulunmak hususundaki
bütün arzularına rağmen cemiyet-i beşeriyenin esas-ı hâzırına karşı bedbin oldu-
nu anlamakta güçlük çekmiyoruz. Filvaki yalnız İngiltere'de değil, bercedit ve at
kin hemen her tarafta erbab-ı mesaf ile sermayedaran arasındaki münasebat ve bu münase-
battaki gerginlik, Mehmet Fuat ve Celâl Nuri beyler de dahil oldukları halde
bütün âlem-i efkârı düşündürmektedir. Ancak görüyoruz ki, bu (düşünmek) muhtelif
surette tecelli ediyor. Nedeniyet-i beşeriyeyi uçurum kenarında görenler bugünkü
tefessüh-ü içtimaiyeyi tasdik etmekle beraber büyük bir haile-i içtimaiyenin ta-
karrübünden müteessirdirler; halbuki teşkilât-ı hâzıraya karşı yine bedbin görüne-
lerden bir kısmı tefessüh-ü içtimaiyeyi bir istikbal-i saltanata esas ittihaz edip
yor. Bu iki nokta-i nazar sebepte müttehîit olsa da neticede pek mühim farklarla ay-
rılmıştır.

Ben zan ediyorum ki, erbab-ı mesaiden mürekkep bir ekseriyetin tahakkümü altın
girmek musibetini -bu nokta-i nazarı- kabul etmek ne kadar tehlikeli ise on beş
ne zarfında cemiyet-i beşeriyenin başka esaslarla başka şekle istihale etmesini
tasdik eylemek de o kadar hayalperestanedir. Çünkü bugün zaten kabul edilen bir
l-ü hükümet var ki, aded-i nüfusa müstenit ve ekseriyete tâbi hükümet-i âmmedir.
Bugün ekseriyet ekalliyet-i mütefekkireye hâkim değilse yarın da hâkim olmayacak-
tır. Filvaki bugün muhit-i nâs bir takım zümrelerden müteşekkildir ki, her zümrenin
bir merkezîyet-i fikriyesi vardır. Ve şu halde ekalliyete atfolunan -fikir ve
zekâ- olsa olsa bu merkezîyetlerdedir. Demek ki ekseriyet ve ekalliyeti, biri di-
rine hükümet etmek üzere ayırmak, bir manzume-i istibdadiye tesisinden başka bir
neticeye iktiran etmez. Acaba sosyalizm hükümeti -inkılâb-ı mev'uddan sonra- böy-
bir manzume-i mutlaka mı tesis edecektir? Sosyalistler namına bunu kabul, bütün
lek-i içtimaiyeyi harap etmektir. Sosyalizm teşekkül ve teessüs ederse yine bugünkü
halde istinat edecektir; yine bugünkü merkezîyetler o zaman başka mahiyette teke-
vün eyleyecektir. O halde ekalliyet ve ekseriyetin hükümeti ve tahakkümü fikirleri
kalmayacaktır.

Halbuki, dünyanın bütün sosyalistleri emin olabilirler ki, cemiyet-i beşeriyeye
en şedit buhranlara rağmen muhafazakârdır. İnsanlar onyedinci ve onsekizinci asır-
daki kadar muzdarip olmasınlar; ~~Rum~~ Rum kadar cemiyetin tefessühünden emin ve inkılâp
çı filozoflar ve müellifler yetişmesin; üç asırdan beri devam eden ihtilâlat-ı iç-
timaiye neticesinde cemiyet şekli evvelisinden pek az kaybetmiştir. Son asırların
muhasala-i terakkiyatı olan ~~saltanat~~ saltanat-ı azîmeden, sermaye ve sâ-y ü amel arasındaki
münasebattan tatil-i eğaller, siyah grevler zuhur ettiyse, bu maa ~~teessüf~~ teessüf
edvar-ı kadîmeden beri devam eden fakr ü zaruret ve sefaletin bir şekli-diğerdeki

tezahüratından başka bir şey değildir; fakr ü zaruretini, sefalet-i beşeriyenin ise kadimden beri çareleri aranmaktadır. Kütub-u semaviye hilkat-i Adem'den beri fakire muaveneti emrediyor. Bu muaveneti muntazam bir şekli-i içtimaiye görmek istersek, fıkara lehinde duçar-ı tadil olan tekâlif-i resmîyenin tarihçesini tetkik eylemek kifayet eder. Saint-Simon gibi en mühim bir sosyalist babasının: asrının en namuslu adamı olarak gösterdiği Mareşal Veban onsekizinci asır iptidasında asilzadegan ve metbûlâtin da erbab-ı mesaf derecesinde vergi vermesi esasını kabul eden "âşar-ı kralî" namındaki eser-i marufu tettebbuat-ı içtimaiyede mezkûr eski bir kitaptır. Montesquieu, Rousseau, Diderot'nun beynel-efrad müsavatsızlığa dair mücahedeleri ise yine bu sefalet-i beşeriyeyi nazar-ı dikkate aldıklarına bir delildir.

Ancak, denilecek ki, devr-i hâzırâ temsil eden keşfiyat ve ihtiraat-ı sınıfiye ile, buhar ve elektrik kuvvetleri ile cemiyet-i beşeriye başka bir tabiat iktisap eyledi. Büyük ve müthiş darü'ssinaâler ve bu darü'ssinaâlerde çalışan sanatkâr ordular cemiyet-i hâzırâya başka bir mihanikiyet verdi. Bunları heyet-i umumiye-şiyle kabul ediyorum.

Medeniyet-i hâzırâya bir medeniyet-i mihanikiye denilebilir. Ve bu mihanikiyeten istifade edenler kadar mağdur olanlar da vardır. Binaenaleyh, bir mesele-i içtimaiye mütekevvün ve mevcuttur. Ancak bununla, az zaman sonra mâna-i tammiyle bir sosyalist hükümetin teessüsüne hükmetmek doğru bir şey olamaz. Muhit-i içtimaiyede tekevvün eden mesele-i içtimaiyede sosyalizm kadar sosyoloji (ilm-i içtimai) tarafından da takip ve tetkik olunmaktadır. Ve garip ve şayan-ı dikkat bir keyfiyettir ki, yarı sosyalist geçinen Fransa'nın Radikal Sosyalist, Almanların Demokrat Sosyalist fırkaları da hâlâ mevki-i iktidara geçtikten sonra sosyalizmden ziyade sosyolojiden istiane etmek hassasını haizdirler. İngilizlerde sosyalist denilen müessesat ise hakikat napezir hayallerden ziyade içtimai ve iktisadi esaslara istinat eder. Celâl Nuri beyin sosyalizm için bürhan getirdiği siyah grevleri mahiyetleri ve suret-i idareleri nokta-i nazarından muharrir-i âciz de misal getirmek arzusundayım. Esasen (grev) sosyalizm kadar, içtimaiyat-ı iktisadiyehin mal-ı meşruudur.

İşte bu itibarla hadisat-ı hâzırâ ile esasat-ı içtimaiyeyi mahkûm-u izmihlâl addederek şekli-i cemiyeti her ne suretle olursa tebdile -şekli-i müstakbeli ancak tahripten sonra tayin iddiasında olan sosyalizm gibi mevhum bir meslek-i içtimaiye- taraftar olmaktan ise mevcut ve musaddak olan (sınıfi içtimaiye)nin çare-i tedavisini aramak daha makuldur.

(İstikbal-i saltanat ve saltanat-ı istikbal) muharrir-i muhterem efrad ve âzâsı, nüfuz ve kuvveti günden güne artan, kat'i, mukannin, muntazam adımlarla ilerleyen sosyalizme hükümetin nazar-ı dikkatini celbediyor. Filvaki sosyalizm huzur-u cemiyeti ihlâlâle mutasaddi bir hareket olması itibarıyla hükümetçe yalnız şayan-ı tetkik ve tettebbu değildir, belki, etrafıyla ve çareleriyle düşünülecek biraz evvel bahs ettiğimiz (sınıfi içtimaiye) ile alakadar bir mesele-i mühimmedir.

Fikrimizce sosyalizme (Manchester Mektebi)nin sadık müdafileri gibi ilân-ı husumet etmek buhranı bir kat daha şiddetlendirir. Mesail-i hâzırâ-i iktisadiyeyi içtimaiyat nokta-i nazarından mütalâa etmemek o mesele suikast etmektir. Bugünkü (sınıfi içtimaiye) şekli değişmekle beraber kurun-u evveliyedeki esasını muhafaza ediyor.

(Sefalet-i beşeriye)nin mümkün olduğu kadar hakiki ve fiilî çare-i halli nede ibarettir? Efradın ferdiyet ve içtimaiyeti ne haldedir? Bunlardan hangisi muhtac tedavidir? Muhit-i içtimaiyeyi teşkil eden zümeratı ayrı ayrı tetkik ve ihtiyaca göre deva buldukça tatbik (sınıfi içtimaiye)yi izale için yegâne çaredir. İşte bu ihtiyacı tayin edecek (ilm-i içtimai) ise devayı bulup tatbik edecek de (iktisad-ı içtimai)dir. Binaenaleyh, hükümetin nazar-ı dikkatini sosyalizme celb ederken Maarif Nezaretine de sosyoloji (ilm-i içtimai) ve ekonomi sosyali (iktisad-ı içtimai)yi ihtar için rüfeka-i muhterememin müsaadelerini rica ederim.